

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
PEDAGOGIK MAHORAT VA XALQARO BAHOLASH ILMIY-AMALIY MARKAZI**

**2023-2024 O'QUV YILIDA IXTISOSLASHTIRILGAN
MAKTABLARNING 11-SINF O'QUVCHILARI UCHUN**

ONA TILI VA ADABIYOT

**FANIDAN YAKUNIY ATTESTATSIYASINI O'TKAZISH
BO'YICHA METODIK TAVSIYA VA MATERIALLAR**

Tuzuvchilar: Rahimova Sabohat- Muhammad al-Xorazmiy nomidagi ixtisoslashtirilgan maktabning ona tili va adabiyot fani o‘qituvchilari, **Xamrayeva Mavjuda** - Muhammad al-Xorazmiy nomidagi ixtisoslashtirilgan maktabning ona tili va adabiyot fani o‘qituvchilari

Ekspert: Xasanova Malika- Muhammad al-Xorazmiy nomidagi ixtisoslashtirilgan maktabning ona tili va adabiyot fani o‘qituvchilari

ONA TILI VA ADABIYOT FANIDAN UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MUASSASALARI BITIRUVCHILARI UCHUN DAVLAT IMTIHON INSHO MAVZULARI SPESIFIKATSIYASI

Mazkur insho spesifikasiyasining maqsadi bitiruvchi o‘quvchilarning ona tili va adabiyot fanidan bilim darajasini aniqlash uchun qo‘llaniladigan insho mavzulari strukturasi va unga qo‘yiladigan talablarni belgilashdan iborat. Mazkur hujjatga aprobatsiyalar natijasida qo‘shimchalar, o‘zgartirishlar va tuzatishlar kiritilishi mumkin.

11-sinfni tugatgan o‘quvchilar ona tili va adabiyot fanidan ta‘lim dasturi bo‘yicha ma‘lum darajadagi kompetensiyalarga ega bo‘ladilar.

O‘quvchilarning olgan bilim, ko‘nikma va malakalarini aniqlash uchun 2023–2024-o‘quv yilida 11-sinflarda yakuniy imtihon yozma shaklda o‘tkaziladi.

Har bir insho mavzulari ona tili va adabiyot fani bo‘yicha umumta‘lim maktablarning 5-11-sinflari mavzularini qamrab olgan. Shuningdek, inshoni baholash mezonlari ham keltirilgan.

Insho mavzulari kiritilishining yana bir ahamiyatli tomoni shundaki, o‘quvchilarning ona tili va adabiyot fanlaridan olgan bilimlari hamda savodxonligi mustahkamlanadi, ijodkorlik, so‘z boyligidan foydalana olish malakasi oshadi, o‘z qarashlarini mantiqiy, tizimli ifodalash tajribasiga ega bo‘ladi va shu yo‘nalishda fikrini yetkazib berishni o‘rganadi.

11-sinflar uchun insho uch variantda tuzilgan bo‘lib, har bir variantda uchtdan insho mavzulari bor. Shunga ko‘ra, variantdagi mavzularning ikkitasi adabiyot fanidan imtihon materiallari Davlat ta‘lim standarti va o‘quv dasturida belgilangan mavzular asosida, bittasi esa erkin mavzuda tayyorlandi.

Respublika umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida tahsil olayotgan 11-sinf o‘quvchilari o‘rtasida yakuniy attestatsiya o‘tkazilishi munosabati bilan imtihon olish

uchun insho mavzulari tavsiya etilmoqda. Imtihonda insho tanlanishidan maqsad o‘quvchilarda mantiqiy-kreativ mushohada yuritish ko‘nikmalarini shakllantirish, mustaqil va ijodiy fikrlashga o‘rgatish, imlo va uslubiy savodxonlikni tarkib toptirish, og‘zaki va yozma nutq malakalarini rivojlantirishdan iborat.

O‘quvchi inshoni yozib, qayta tekshirib, xatolar ustida ishlashi, qo‘shimchalar qo‘shishi inobatga olinib, 3 akademik soat vaqt belgilanadi.

O‘quvchilarning yozma ishlari ona tili fanlarining har biri uchun alohida 100 ballik tizim asosida:

0 – 29% – “qoniqarsiz”;

30–65% – “qoniqarli”;

66–85% – “yaxshi”;

86–100% – “a‘lo”

baho kabi baholanadi. Har bir topshiriq uchun belgilangan balldan yuqori ball qo‘yilishiga yo‘l qo‘yilmaydi.

11-sinf bitiruvchilari uchun ona tili va adabiyot fanidan ta’limiy maqsadlar	
Grammatikaga oid o‘zlashtiriladigan me’yorlar:	o‘zbek adabiy tili grammatikasining me’yor va imkoniyatlarini bilish
	nutq uslublarining chegara va imkoniyalarini bilish
	og‘zaki va yozma nutqda so‘z o‘zgartiruvchi va shakl hosil qiluvchi qo‘shimchalar, grammatik ma’no ifodalovchi vositalarni tanlay olish
	sinonimik va uslubiy imkoniyatlardan to‘g‘ri foydalana olish
	gapda so‘z tartibiga rioya qilish, gap bo‘laklarini turli turkumga oid so‘zlar, otlashgan so‘zlar, so‘z birikmalari va iboralar vositasida ifodalay olish
	gap turlaridan, undalmali, kirish so‘zli va birikmali, uyushiq bo‘lakli, ajratilgan izoh bo‘lakli gaplardan, qo‘shma gap turlaridan, ko‘chirma va o‘zlashtirma gaplardan to‘g‘ri va o‘rinli foydalana olish
	Sifat ko‘rsatkichlar — matndagi gaplarning mazmunan o‘zaro bog‘liqligi va aloqadorligi ko‘rsatilgan mavzu doirasida birlashishi, tinish belgilarini to‘g‘ri qo‘yish, matndagi xat boshilarning yaxlitligi va fikr izchilligini ta’minlash, o‘rganilgan ifoda vositalarini o‘rinli qo‘llay olish va ularning uslubiy imkoniyatlaridan foydalana olish, ish qog‘ozlarini yoza olish
Adabiyot	mumtoz adabiyot janrlari bilan zamonaviy adabiyot janrlarini farqlay olish
	berilgan har qanday mavzuda yozma ravishda mustaqil fikr yurita olish

	o'qigan asaridan olgan taassurotlarini yorqin ifodalab bera olish
	o'zga insonning tuyg'ulari va hissiy kechinmalari xususida fikr yurita olish
	turli mavzularda insho yoza bilish
	o'rganilgan adiblar tabiatiga xos bo'lgan xislatlarni baholay bilish
	adabiy qahramonlarning xatti-harakatlariga munosabat bildira olish va uni asoslay bilish
	yuksak didli va aqlan barkamol adabiy qahramonlarning xislatlarini ochib bera olish
	musiqa yoki rang tasvir asari zamiridagi badiiy jozibani his qilish va uni so'z bilan ifodalab berish
	o'rganilgan asarlarda tasvirlangan badiiy timsollar xususiyatiga xos bo'lgan xislatlarni anglab, ularga munosabat bildira olish
	o'rganilgan asarlardagi adabiy qahramonlar xususiyatiga xos bo'lgan fazilatlarga mustaqil fikr bildira olish
	o'rganilgan badiiy asarlar timsollarining tabiatidagi milliy xususiyatlarni anlay bilish
	adabiy-tarixiy davrlarga va adiblar ijodiga to'g'ri baho bera olish

Inshoni baholash mezon		1-2 ta	3-4 ta	5-6 ta	7-8
Imlo xatolari	15 ball	13-14 ball	11-12 ball	9-10 ball	8-7 ball
Uslubiy xatolar	15 ball	13-14 ball	11-12 ball	9-10 ball	8-7 ball
Tinish belgilari	10 ball	9-10 ball	7-8 ball	5-6 ball	3-2 ball
Mavzuning dalillar asosida(asardan parcha) yoritilishi	20 ball				
Insho matnida 2 va undan ortiq xalq maqoli, aforizmlar, she'riy parchalar matn mazmuniga mos bo'lsa, izohlangan bo'lsa, erigraf qo'llangan bo'lsa, tuzilgan reja mavzuga to'la mos bo'lsa	15-20 ball				
Maqol, aforizm, she'riy parchalar qo'llangan, lekin to'liq izohlanmagan bo'lsa	9-14 ball				
Faqat maqolning o'zi qo'llangan va izohlangan bo'lsa	4-8 ball				

Badiiyligi (soʻz qoʻllash mahorati, sheʻriy parchalar, maqollar, afforizmlarni qoʻllash)	20 ball				
Iboralarni, sifatlarni, koʻchma maʼnoli, sinonim, antonim soʻzlarni oʻrinli qoʻllagan boʻlsa	15-20 ball				
Sinonim soʻzlarni toʻgʻri qoʻllagan boʻlsa	9-14 ball				
Fikr boʻyoqsiz, shunchaki maʼlumot sifatida qoʻllangan boʻlsa	4-8 ball				
Husnixat	6 ball				
Husnixat aniq va ravon, tushunarli boʻlsa	5-6 ball				
Husnixat biroz noaniq, harflar qiyshaygan boʻlsa, ravon oʻqish biroz qiyin boʻlsa	1-4 ball				
Mustaqil fikr bildira olish xususiyati	10 ball				
Har bir maʼlumot izohlanib, xulosa, qiyosiy tahlil qilinib, oʻz munosabati ifodalangan boʻlsa	7-10 ball				
Mavzu boʻyicha maʼlumotlar darslik asosida ifodalanib, oʻquvchining oʻz dunyoqarashi ifodalangan boʻlsa	4-6 ball				
Qolgan holatlar	1-3 ball				
Ozodalik (boʻyamasdan yozish)	4 ball				
JAMI:	100 ball				

Insho uchun mavzular:

1. Jahon adabiyoti durdonalaridan olgan taassurotlarim.
2. “Ruhlar isyoni” dostonining bugungi kundagi ahamiyati
3. Oʻzbek xalq dostonlarida vatanparvarlik fazilatlarining aks etishi.
4. Abdulla Oripov sheʻriyatida rangin tuygʻular tasviri.
5. Oʻzbekiston 2050-yilda.
6. Real va virtual muloqot: salbiy va ijobiy tomonlari.
7. Ommaviy madaniyatning yoshlar kelajagiga taʼsiri.
8. Ota-onaning inson hayotidagi oʻrni.
9. Mening hayotdagi vazifam.
10. Yangi Oʻzbekistonning kelajak yoshlari.